

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Кафедра фінансів і кредиту

Вороновець Артем Валерійович

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА:
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ**

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи на здобуття
ступеня вищої освіти магістр
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит з
поглибленим вивченням іноземної мови»

Науковий керівник:
канд. екон. наук, професор б.в.з. Норд Г. Л.

Рецензент:
канд. екон. наук, доцент Нетудихата К. Л.

Миколаїв 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Динамічний розвиток суспільного життя обумовлює перманентні зміни економічних процесів, які частіше за все відбуваються в умовах зростання невизначеності. Глобалізація економіки, міжнародна інтеграція, посилення конкуренції в усіх сферах діяльності людини, зміни як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі породжують низку небезпек, що можуть впливати на стан соціально-економічного розвитку країни в цілому та окремих суб'єктів господарювання зокрема.

Існуючі загрози можуть впливати на рівень ефективності виробництва, його конкурентоздатність та конкурентоздатність продукції, раціональне використання усіх видів ресурсів, забезпечення високого рівня рентабельності, платоспроможності та фінансової стійкості. Однією з умов, що забезпечують успішне функціонування та розвиток як суб'єктів господарювання, так і економіки взагалі, є фінансово-економічна безпека на різних рівнях управління.

Постійні зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, поява нових чинників, які формують основи фінансово-економічної безпеки, необхідність удосконалених методичних підходів до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки в умовах невизначеності, застосування нових методів та алгоритмів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, створення систем управління нею потребують подальшого дослідження та привертають увагу як науковців так і практиків.

Сучасний період розвитку економіки потребує зміни підходів до дослідження фінансово-економічної безпеки, що пояснюється змінами, як у глобальному, так і локальному масштабі. Фінансова безпека є важливою складовою економічної безпеки підприємства, поряд з такими її складовими, як інтелектуальна, кадрова, техніко-технологічна, інформаційна, політико-правова, екологічна, силова. В сучасних умовах перед підприємствами України стоїть проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки шляхом запровадження відповідного механізму управління та ефективного застосування його складових.

Метою магістерської роботи є дослідження теоретико-методологічних положень, оцінка рівня та розробка рекомендацій для покращення фінансово-економічної безпеки обраних підприємств хліборобної галузі України.

Згідно поставленої мети сформовано наступні завдання дослідження у роботі:

- здійснити критичний огляд наукової літератури щодо існуючих підходів до визначення поняття фінансово-економічної безпеки підприємства;
- дослідити головні аспекти організації фінансово-економічної безпеки на підприємстві;
- розглянути основні критерії для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства;
- відібрати основні показники для аналізу рівня фінансово-економічної безпеки підприємств;
- провести емпіричний аналіз рівня фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі України;
- навести заходи щодо удосконалення механізму фінансово-економічної безпеки та шляхи покращення фінансової стійкості підприємств хліборобної галузі України.

Об'єктом дослідження дипломної роботи являється процес управління на всіх рівнях фінансово-економічною безпекою підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління фінансово-економічною безпекою хліборобних підприємств України.

Методи дослідження. У процесі виконання дослідження використано такі методи як проблемно-цільовий, метод системного аналізу (полягає у визначенні сутності фінансово-економічної безпеки), класифікаційний метод (полягає у розподілі методів оцінки фінансово-економічної безпеки), метод порівняння (полягає у порівнянні показників оцінки рівня фінансово-економічної безпеки),

метод оцінювання (полягає у визначенні рівня фінансово-економічної безпеки), метод аналізу, метод синтезу та ін.

Інформаційна база дослідження. Теоретичну основу дослідження складають наукові публікації та монографічні видання вітчизняних і закордонних учених, нормативно-законодавчі акти України й інших країн, матеріали наукових конференцій і досліджень, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці заходів щодо удосконалення механізму фінансово-економічної безпеки та шляхів покращення фінансової стійкості підприємств, а саме:

вперше:

- запропоновані нові заходи для удосконалення механізму фінансово-економічної безпеки підприємств, за допомогою яких відбудеться значне підвищення рівня економічної безпеки на підприємствах.

удосконалено:

- теоретичне забезпечення порядку оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств;
- методологічні засади, щодо аналізу рівня фінансово-економічної безпеки підприємств в частині визначення напрямів удосконалення управління на всіх рівнях з метою покращення рівня економічної безпеки на підприємствах.

дістало подальшого розвитку:

- більш детальне дослідження особливості удосконалення служб фінансово-економічної безпеки підприємств.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення проведених досліджень полягає в розробці пропозицій щодо удосконалення механізму фінансово-економічної безпеки ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» та інших хліборобних підприємств України.

Результати магістерського дослідження були апробовані на Всеукраїнській студентській конференції «МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ-2018»

(Миколаїв, 15 листопада 2018 року) та опубліковано в статті: «Особливості сучасної системи управління фінансово-економічною безпекою вітчизняних підприємств».

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 42 найменувань та 27 додатків. Основний зміст роботи викладено на 89 сторінках тексту. Дипломна робота містить 26 таблиць та 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, його методи та інформаційну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «Огляд літератури та виявлення підходів до визначення сутності фінансово-економічної безпеки підприємства», що містить два пункти, систематизовано й узагальнено підходи до визначення сутності фінансово-економічної безпеки підприємств та розкривається організація фінансово-економічної безпеки на підприємстві.

У сучасних економічних умовах діяльність підприємств, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання, схильна до постійного ризику та загроз, що пов'язані з посиленням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на їх функціонування.

Фінансово-економічна безпека підприємства є досить складною системою, що включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання матеріальних, трудових, інформаційних і фінансових ресурсів.

Фінансова безпека - захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, здатність фінансової системи

забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стале економічне зростання.

Головна мета фінансової безпеки підприємства полягає в тім, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому.

Фінансово-економічна безпека підприємства направлена на створення відповідних умов для виявлення та подолання кризових явищ у діяльності підприємства з метою реалізації поставлених ним статутних цілей і завдань.

У табл. 1 наведемо трактування сутності фінансово-економічної безпеки вітчизняними науковцями.

Таблиця 1

Трактування сутності фінансово-економічної безпеки вітчизняними науковцями

Автор	Визначення
Фролов С.М.	Являється фінансово-економічним станом підприємства, при якому відбувається забезпечення його захисту та інтересів, які носять фінансово-економічний характер від чинників, які здійснюють негативний вплив на підприємство та який повинен створювати необхідні умови для того, щоб підприємство успішно функціонувало та розвивалось
Бондарчук Н.В.	Являється невід'ємною складовою фінансового менеджменту підприємства та повинна бути реалізована в системі певних стратегічних і тактичних заходів та відповідати сучасним умовам господарювання
Квасова О.П.	Спроможність протидіяти існуючим небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати фінансових збитків або небажано змінити структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство.
Безус Р.М.	Являє собою складову системи, яка включає в себе певний набір внутрішніх характеристик спрямованих на забезпечення ефективності використання ресурсів суб'єкта господарювання за кожним напрямом діяльності.

Графічно представлено складові фінансово-економічної безпеки підприємства, які можемо класифікувати за двома параметрами: за об'єктами, які захищаються та за видом діяльності суб'єкта господарювання (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація елементів фінансово-економічної безпеки підприємства

Фінансово-економічна безпека підприємства як комплексне та багатогранне поняття характеризується значною складністю його системи внутрішніх і зовнішніх економічних та фінансових відносин, що відображається на видах фінансово-економічної безпеки:

- страхову, що полягає в організації взаємовідносин підприємства зі страховими компаніями з приводу захисту його майнових інтересів;
- інвестиційну, яка показує можливість залучення, вкладення та використання інвестиційних ресурсів у розвиток діяльності підприємства;
- фондову, що характеризує ринкову привабливість цінних паперів підприємства та можливість його виходу на фінансовий ринок з метою вкладення коштів у фінансові активи;
- грошово-кредитну – щодо дотримання розрахунково-платіжної та кредитної дисципліни на підприємстві;
- валютну, що показує захищеність валютних операцій під час ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Під організацією системи економічної безпеки підприємства слід розуміти насамперед формування його організаційної структури (визначення складу центрів відповідальності та їхніх взаємозв'язків) та розподіл завдань, повноважень, відповідальності між окремими ланками управління. Відповідно, організаційне забезпечення фінансово-економічної безпеки – це взаємопов'язана сукупність внутрішніх функціональних служб та підрозділів

підприємства, які здійснюють розробку, прийняття і реалізацію управлінських рішень, що забезпечують захист його фінансово-економічних інтересів.

Фролов С.М. у своєму дослідженні приділяє значну увагу питанням пов'язаним із системою управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Автор розглядає систему управління фінансово-економічною безпеки з різних точок зору (організаційна, функціональна та управлінська).

У табл. 2 наведено основні трактування сутності системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Таблиця 2

Визначення сутності системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Автор	Визначення
Фролов С.М.	Під системою управління фінансово-економічною безпекою підприємства слід розуміти сукупність елементів, орієнтованих на виявлення та нейтралізацію фінансово-економічних загроз функціонування і розвитку підприємства, забезпечення господарської самостійності, конкурентоспроможності, фінансової незалежності та стабільності, оптимальності організаційної структури, захисту інформаційного середовища, безпеки персоналу, комерційної таємниці та інтересів.
Лазарева А.П.	Забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного використання ресурсів, забезпечення певного рівня трудового.
Небава М.І.	Структурований комплекс стратегічних, тактичних та оперативних заходів, спрямованих на захищеність підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз та на формування унікальних здатностей протистояти їм в майбутньому.
Васильєв О.В.	Є комплексом заходів різного спрямування, які мають на меті захистити його інтереси від негативного впливу ззовні. Базується на об'єктах, суб'єктах системи, меті, завданнях, принципах та інструментах економічної безпеки. Безпосередньо питаннями її забезпечення займається служба безпеки підприємства.

Для механізму управління забезпеченням фінансової безпеки суб'єктів господарювання треба застосовувати системний підхід, що потребує сукупності взаємозв'язаних дій. А саме управління на всіх стадіях виробництва, тобто управління цілями, завданнями відповідно до визначеної місії, діагностика, контроль, моніторинг та прийняття рішення щодо необхідності забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Механізм управління є складовою

частиною механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єкта виробничо-господарської діяльності.

У другому розділі «Методологія дослідження фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі» розглядається методологія дослідження рівня фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі та відбір показників для аналізу рівня фінансово-економічної безпеки підприємств.

Основним критерієм оцінки рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства слід вважати чистий прибуток. На основі цього критерію можна будувати всю систему показників (індикаторів), які характеризують стан фінансової безпеки. Індикатори, або показники фінансової безпеки, виступають як кількісні характеристики стану фінансової діяльності, які відібрані для характеристики фінансової безпеки підприємства.

Аналіз рівня фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає проведення аналізу його зовнішнього та внутрішнього середовища з метою виявлення загроз його фінансово-економічним інтересам, оцінку загроз за ймовірністю їх реалізації, можливими наслідками для підприємства, а також розрахунок і оцінку основних показників-індикаторів рівня його фінансово-економічної безпеки.

Одним з основних елементів механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства є оцінювання її рівня. Виконання цього процесу передбачає проходження таких етапів:

- вибір критеріїв оцінки рівня фінансово-економічної безпеки;
 - формування набору індикаторів (показників) фінансово-економічної безпеки (у цілому та за окремими функціональними складовими);
 - встановлення порогових (еталонних) значень обраних індикаторів;
- оцінка рівня фінансово-економічної безпеки на основі зіставлення фактичних значень індикатора з пороговими.

Графічно представлені методичні підходи з питань оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства (рис. 2).

Методичні підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки
Індикаторний підхід
Ресурсно-функціональний
Підхід, що заснований на використанні оптимізаційних процедур
Підхід, що ґрунтується на оцінці та управлінні ризиками
Методи формування інтегральних показників для визначення рівнів складових фінансово-економічної безпеки підприємства
Підхід, що ґрунтується на оцінці загального стану фінансової діяльності підприємства на основі методів комплексної оцінки

Рис. 2. Методи визначення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

Процес забезпечення фінансово-економічної безпеки на хліборобних підприємствах складається з декількох етапів. Змістом першого етапу є визначення видів і причин виникнення негативних впливів на підприємствах. Негативні впливи, які загрожують фінансово-економічній безпеці підприємства можуть мати суб'єктивний і об'єктивний характер. До негативних впливів суб'єктивного типу відносяться внутрішні і зовнішні впливи, в основі яких лежать усвідомлені дії (а іноді і бездіяльність) людей і інших суб'єктів ринку з метою нанесення шкоди підприємству, а також неякісна робота її співробітників або партнерів по бізнесу.

На другому етапі процесу забезпечення фінансово-економічної безпеки на підприємствах необхідно визначити їх фінансовий стан та надати оцінку поточного рівня їх безпеки. При цьому детально аналізується існуюча загроза негативних впливів на безпеку підприємстві та можливі збитки від цих впливів. Для забезпечення максимального ефекту в запобіганні загрози таких дій кожне підприємство повинно мати у своєму розпорядженні єдину систему збору, аналізу та оцінки інформації про стан її економічної безпеки.

Аналіз рівня фінансово-економічної безпеки підприємств можна за чотирма групами показників, які наведено на рис. 3.

Група показників
Показники ліквідності
Показники ділової активності
Показники фінансової стійкості
Показники прибутковості

Рис. 3. Показники для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств

Оцінку ліквідності підприємства виконують за допомогою системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють зіставити вартість поточних активів, що мають різний ступінь ліквідності, із сумою поточних зобов'язань. До них належать:

1. Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт покриття).
2. Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт швидкої ліквідності).
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Розрахунок коефіцієнта зносу основних засобів визначається за формулою:

$$K_3 = \frac{Зн}{Озн}, \quad (1)$$

де $K_{3н}$ - сума зносу основних засобів;

$О_{3н}$ - первісна вартість основних засобів.

Використовується первісна вартість при розрахунку, щоб більш детально оцінити стан зносу ОВФ. Якщо протягом конкретного періоду наявна динаміка до зниження рівня продуктивності основних фондів підприємства то це означає погіршення технічного стану машин та обладнання. І якщо коефіцієнт зносу основних виробничих фондів зростає на протязі періоду це негативно впливає на безпеку виробництво.

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності, основними з яких є:

- Коефіцієнт оборотності активів;
- Коефіцієнт оборотності оборотних засобів;
- Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
- Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості.

Коефіцієнти рентабельності - система показників, які характеризують наскільки компанія готова для створення необхідної величини прибутку в процесі господарської діяльності. Показники рентабельності визначають загальну ефективність використання активів підприємства і вкладеного капіталу.

Для фінансового аналізу підприємств було обрано три коефіцієнти, що розрахувати і проаналізувати результати, такі як:

1. Коефіцієнт рентабельності активів;
2. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу;
3. Коефіцієнт рентабельності продажів по чистому прибутку.

Фінансово стійке підприємство вчасно розраховується за своїми обов'язками з державою, позабюджетними фондами, персоналом, контрагентами. До основних факторів, що визначають фінансову стійкість підприємства, належить фінансова структура капіталу і політика фінансування окремих складових активів (насамперед необоротних активів і запасів) [41].

Для аналізу рівня фінансової стійкості підприємств хліборобної галузі застосовується розрахунок таких показників як:

1. Коефіцієнт автономії(платоспроможності);
2. Коефіцієнт маневреності власних коштів;
3. Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів;
4. Коефіцієнт ефективності використання власних коштів.

Третій розділ «Емпіричний аналіз рівня фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі України» - це емпіричний аналіз рівня фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі України. Надається як і в загалом якісна оцінка рівня фінансово-економічної безпеки

підприємств так, і розраховуються основні показники фінансового стану підприємства, і особлива увага приділяється показнику фінансової стійкості як одного з головних показників фінансово-економічної безпеки підприємств.

Для проведення аналізу і порівняння результатів в магістерській роботі було використано фінансову звітність комбінатів хлібопродуктів за 5 останніх років 2013-2017 рр., щоб можна було побачити динаміку та виділити тенденції. За отриманими результатами можна буде оцінити стан економічної безпеки підприємств, виокремити проблемні складові та проробити шляхи подолання небезпек. Для аналізу використовується Форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та Форма 2 «Звіт про фінансові результати».

Для наступного якісного аналізу, було відібрано 5 представників комбінатів хлібопродуктів: ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів», ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат», ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів», ПрАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів», ПрАТ «Печанівський комбінат хлібопродуктів».

Після розрахунку коефіцієнту ліквідності отримано такі результати: для ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» показники ліквідності не входять до нормативних значень, що негативно характеризує діяльність. Так, дані коефіцієнту загальної величини свідчать про те, що підприємство має низьку здатність покривати поточні зобов'язання за рахунок оборотних коштів. Але при цьому спостерігаємо його зростання на кінець 2017 р. на 0,080 пункти або на 27,16%. Для ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат» величина коефіцієнту загальної ліквідності має тенденцію зниження протягом 2013-2017 року і абсолютне значення відхилення дорівнює -0,64, але треба відмітити те, що показник є у рамках нормального значення коефіцієнта, особливо у 2013 році підприємство найкраще було здатне забезпечити свої короткострокові зобов'язання. ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів» має тенденцію до зниження величини коефіцієнту загальної ліквідності протягом 2013-2017 року і абсолютне значення відхилення дорівнює -77,953. Величина показника значно перевищує норма, але це не є погано а навпаки підтверджує те, що

підприємство володіє значним обсягом вільних ресурсів, які сформувалися завдяки власним джерелам.

У табл. 3 був проведений розрахунок коефіцієнту зносу підприємств протягом 2013-2017 рр.

Таблиця 3

Динаміка коефіцієнту зносу підприємств 2013-2017 рр.

Підприємство	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
1. ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів»	0,767	0,776	0,779	-0,761	0,101
2. ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»	0,48	0,503	0,539	0,492	0,457
3. ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів»	0,398	0,458	0,505	0,547	0,593
4. ПрАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів»	0,5	0,524	0,533	0,421	0,421
5. ПрАТ «Печанівський комбінат хлібопродуктів»	0,452	0,245	0,328	0,393	0,474

З даних зображених в табл. 3 можна зробити висновок, що протягом 2013-2017 рр. ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» має найбільше значення показника, а отже високе значення зносу. Це є поганим показником для підприємства, а саме основні засоби швидко зношуються. Тому ми бачимо на ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» ситуацію з наявності застарілого обладнання, що погано вплине на безпеку виробництва. В порівнянні у інших чотирьох представлених підприємств коефіцієнт зносу менший і їх обладнання у нормальному для праці стані. На ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів» та ПрАТ «Печанівський комбінат хлібопродуктів» спостерігається тенденція до зниження рівня придатності основних фондів підприємств, що характеризує погіршення технічного стану машин та обладнання. Коефіцієнт зносу основних фондів збільшується з кожним роком, що негативно впливає на виробництво. Підприємства не оновлюють обладнання.

Проаналізувавши показники ділової активності даних підприємств можна виділити, що протягом 2013-2017 рр. ПрАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» була наявна тенденція до зниження показника оборотності

дебіторської заборгованості, показник найбільшим був у 2015 році і дорівнював 19,28. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості мав чітку тенденцію зменшення, це означало уповільнення швидкості оплати заборгованості підприємства. Щодо коефіцієнту оборотності активів та коефіцієнту оборотності оборотних активів також виділяється чітка тенденція до спаду величини показника, що говорить про необхідність більшої кількості ресурсів для того, щоб підтримувати поточний рівень активності. Так на ПрАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» наявні найгірші результати. На інших чотирьох підприємствах виділяється тенденція до коливання величини показника, але в цілому ситуація є гарною, що каже про ефективне управління підприємства своїми ресурсами та наявність на підприємствах оптимальної тривалості кредитного періоду.

Після розрахунку показників прибутковості стани фінансово-економічної безпеки підприємств підтвердились і мають негативну оцінку. Протягом 2013-2017 рр. ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» було наявне збільшення показника тільки у 2016 році, інші роки величина коефіцієнта рентабельності активів мало низьке значення і не мало тенденцію зростання, це говорить про те, що на підприємстві не ефективний весь процес управління і фінансово-економічна безпека на низькому рівні. Аналогічно з коефіцієнтом рентабельності власного капіталу було незначне зростання у 2015 і 2016 роках. На ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів» було наявне постійне коливання показника, тільки у 2013 та 2016 роках він мав позитивне значення це говорить про те, що на підприємстві фінансово-економічна безпека на низькому рівні. Аналогічно з коефіцієнтом рентабельності власного капіталу було позитивне значення у 2013 і 2016 роках. Коефіцієнт рентабельності продажів по чистому прибутку має також аналогічну тенденцію, від'ємне значення коефіцієнту підтверджує не гарне становище на підприємстві, тому потрібно кардинально впроваджувати зміни в управлінні. На ПрАТ «Печанівський комбінат хлібопродуктів» абсолютно всі три коефіцієнти мають від'ємне значення, але тенденцію до збільшення величини значення показника.

Все одно наявна кризова ситуація на підприємстві та потреба в багатьох змінах в управлінні, фінансова-економічна безпека на низькому рівні. Треба збільшувати ефективність всього процесу управління, адже показники рентабельності формується під впливом всієї діяльності підприємства. Більш кращі ситуації на ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат», ПрАТ «Красенський комбінат хлібопродуктів».

Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками здійснюється на основі даних форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 4.

Таблиця 4

Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками
ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» у 2015-2017 рр.

Показники	Сума, тис.грн.		
	2015 р.	2016 р.	2017 р.
1. Власний капітал (1495)	-120112	209728	-1770
2. Необоротні активи (1095)	42565	54037	57830
Наявність власних оборотних коштів (1495-1095)	-162677	155691	-59600
Короткострокові кредити банків (1600)	0	650	1566,5
5. Загальна величина джерел формування запасів (ряд. 3 + ряд. 4)	-162677	156341	-58033,5
6. Запаси (1100)	5817	272686	35739
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (ряд. 3 – ряд 6)	-168494	-116995	-95339
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів (ряд. 5 – ряд. 6)	-168494	-116345	-93772,5
Джерела, що послаблюють фінансову напругу (р. 1615)	1334,8	1006,1	1148,9
Тип фінансової ситуації на підприємстві	Кризова	Кризова	Кризова

Дані табл. 4 свідчать про те, що підприємство не має достатньої кількості власних ресурсів для того, щоб формувати запаси.

Аналіз фінансової стійкості ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» за частковими показниками (коефіцієнту автономії, коефіцієнту співвідношення залучених та власних коштів, наявності власних оборотних коштів, коефіцієнту маневреності власного капіталу, коефіцієнту забезпеченості оборотних коштів власними оборотними) здійснюється на

основі даних форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 5.

Таблиця 5

Аналіз фінансової стійкості підприємства за частковими показниками ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» у 2015-2017 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Нормативне значення
1. Коефіцієнт автономії ($K_{авт}$)	-2,2472	-1,1173	-0,0032	більше 0,5
2. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів ($K_{ф}$)	-1,4450	-1,8950	-316,0452	менше 1,0
3. Наявність власних оборотних коштів ($OK_{вл}$)	-162677	-161153	-59600	збільшення
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{ман}$)	1,3544	1,5045	33,6723	0,4...0,6
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними	-14,9464	-3,8524	-0,2972	0,1

За даними табл. 5 робимо висновок про те, що значення таких коефіцієнтів як автономії, співвідношення залучених та власних коштів не входять до нормативних значень.

Аналіз автономії підприємств здійснюється на основі даних форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 6.

Таблиця 6

Динаміка індикатора платоспроможності (автономії) підприємств 2013-2017 рр.

Підприємство	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхиленн я2017 р. до 2013 р.
						абс.
1. ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів»	0,028	-0,803	-2,091	-	-	-0,0312
2. ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат»	0,433	0,375	0,381	0,404	0,389	-0,044
3. ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів»	0,995	0,987	0,971	0,97	0,969	-0,026
4. ПрАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів»	0,731	0,6	0,323	0,155	0,033	-0,698
5. ПрАТ «Печанівський комбінат хлібопродуктів»	0,162	0,68	1,51	1,5	1,263	1,101

За даними табл. 6 робимо висновок про те, величина показника входить в рамки нормативу, дорівнює >5 , протягом всього розглянутого періоду 2013-2017 рр. тільки у ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів» та частково у 2015-2017 роках у ПрАТ «Печанівський комбінат хлібопродуктів». Це означає, що на цих підприємствах є наявна забезпеченість позикових коштів власними, тобто, реалізувавши майно, сформоване із власних джерел, підприємство зможе погасити зобов'язання. У всіх інших 3 підприємств величина показника є значно менша за норматив, тому треба проводити заходи для покращення ситуації і підвищення рівня фінансової безпеки підприємств.

У четвертому розділі «Результати оцінки рівня та шляхи покращення фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі» визначаються результати оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємств. Також надаються рекомендації, щодо заходів покращення фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі України.

Проведений емпіричний аналіз у 3 розділі по п'яти підприємствам хліборобної галузі за п'ять років дав можливість підвести підсумки та зробити висновки. Загальна картина по всім підприємствам не є гарною, у більшості коефіцієнти не входять до нормативних значень та динаміка зміни їх величини на протягом п'яти років є негативною і тому можна зробити висновок, що фінансово-економічна безпека у них знаходиться на низькому рівні і потребує впровадження змін в організації і системі управління.

Виходячи з цього пропонуються шляхи покращення фінансово-економічної безпеки, а саме включають в себе конкретні дії, які виглядають наступним чином.

Безперечно потрібно вживати таких заходів як:

- впроваджувати нові ефективні методи стимулювання праці та системи ефективного використання ресурсів;
- сприяти зменшенню дебіторської заборгованості;
- встановлення надійної системи розрахунків;
- впровадження ефективної цінової політики;

- оптимізувати витрати підприємства та знаходити нові вигідні джерела фінансування для підприємства задля постійного розвитку.

Для встановлення ефективного механізму управління фінансовою безпекою підприємств треба:

- сформувати єдиний механізму для всіх рівнів управління забезпеченням фінансової безпеки суб'єктів господарювання;
 - визначити суб'єкти системи фінансової безпеки підприємств;
 - здійснювати постійний моніторинг та аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства задля вчасного виявлення небезпек і швидкого прийняття рішень, щодо необхідних змін;
 - проводити оцінку рівня фінансової безпеки підприємств методом розрахунку основних показників у динаміці, порівнянні з метою вчасного виявлення небезпек і сприяння вчасної нейтралізації;
- аналіз результатів застосованих заходів для підвищення фінансової безпеки підприємств та проведення контролінгу на всіх стадіях виробничо-господарської діяльності підприємств.

Виходячи з результатів проведеного аналізу руху оборотних коштів підприємств хліборобної галузі, можна зробити висновок, що у сучасних умовах підприємництва економічне значення заощадження оборотних фондів, є однією з важливих моментів, та одним із напрямків вирішення є економія матеріальних ресурсів та пошук резервів їх кращого використання.

Можна виділити такі заходи, за допомогою яких буде здійснюватись заощадження сировини та матеріалів:

- використання відходів виробництва;
- зниження питомої ваги витрат матеріалу;
- використання вторинної сировини;
- зниження відходів та ефективним використанням сировини та матеріалів.

Головними напрямками необхідної роботи для досліджуваних підприємств, щодо управління джерелами оборотних коштів повинно бути:

- зміна в політиці співпраці із замовниками, а саме припинення виконання робіт для неплатоспроможних замовників;
- виміряти дійсну потребу підприємств в оборотних коштах;
- точно виміряти величину наявних оборотних коштів підприємства та оптимізувати їх;
- попрацювати над прискоренням поверненням дебіторської заборгованості;
- розробити та впровадити нові прогресивні методи управління на всіх рівнях;
- розрахувати оптимальний обсяг виробництва з урахуванням рівня безбитковості виробництва;
- скоротити управлінські та прибрати непродуктивні витрати;
- по можливості збільшувати обсяг статутного капіталу для фінансування власних оборотних коштів підприємств.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження сформовано наступні висновки:

1. Аналіз сутності фінансово-економічної безпеки полягає у тому, що метод забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є досягнення найвищої ефективності та стабільності його функціонування і створення передумов для подальшого розвитку шляхом своєчасного виявлення та запобігання зовнішнім і внутрішнім небезпекам і загрозам. Фінансово-економічна безпека підприємства як комплексне та багатогранне поняття характеризується значною складністю його системи внутрішніх і зовнішніх економічних та фінансових відносин, що відображається на видах фінансово-економічної безпеки; страху, що полягає в організації взаємовідносин підприємства зі страховими компаніями з приводу захисту його майнових

інтересів; інвестиційну, яка показує можливість залучення, вкладення та використання інвестиційних ресурсів у розвиток діяльності підприємства; фондову, що характеризує ринкову привабливість цінних паперів підприємства та можливість його виходу на фінансовий ринок з метою вкладення коштів у фінансові активи; грошово-кредитну – щодо дотримання розрахунково-платіжної та кредитної дисципліни на підприємстві; валютну, що показує захищеність валютних операцій під час ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємства

2. Аналіз організації фінансово-економічної безпеки підприємства свідчить про те, що вона направлена на створення відповідних умов для виявлення та подолання кризових явищ у діяльності підприємства з метою реалізації поставлених ним статутних цілей і завдань. Фінансово-економічна безпека підприємства є динамічною ознакою, що змінюється під впливом чинників і загроз внутрішнього та зовнішнього середовища. Під організацією системи економічної безпеки підприємства слід розуміти насамперед формування його організаційної структури (визначення складу центрів відповідальності та їхніх взаємозв'язків) та розподіл завдань, повноважень, відповідальності між окремими ланками управління. Відповідно, організаційне забезпечення фінансово-економічної безпеки – це взаємопов'язана сукупність внутрішніх функціональних служб та підрозділів підприємства, які здійснюють розробку, прийняття і реалізацію управлінських рішень, що забезпечують захист його фінансово-економічних інтересів .

3. Основним критерієм оцінки рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства слід вважати чистий прибуток. На основі цього критерію можна будувати всю систему показників (індикаторів), які характеризують стан фінансової безпеки. Аналіз рівня фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає проведення аналізу його зовнішнього та внутрішнього середовища з метою виявлення загроз його фінансово-економічним інтересам, оцінку загроз за ймовірністю їх реалізації, можливими наслідками для підприємства, а також

розрахунок і оцінку основних показників-індикаторів рівня його фінансово-економічної безпеки.

4. Аналіз рівня фінансово-економічної безпеки підприємств можна за чотирма групами показників: показники ліквідності; показники ділової активності; показники фінансової стійкості; показники прибутковості. Оцінку ліквідності підприємства виконують за допомогою системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють зіставити вартість поточних активів, що мають різний ступінь ліквідності, із сумою поточних зобов'язань. Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Основними коефіцієнтами є: коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт оборотності оборотних засобів; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості. Фінансово стійке підприємство вчасно розраховується за своїми обов'язками з державою, позабюджетними фондами, персоналом, контрагентами. Коефіцієнти рентабельності - система показників, які характеризують на скільки компанія готова для створення необхідної величини прибутку в процесі господарської діяльності. Показники рентабельності визначають загальну ефективність використання активів підприємства і вкладеного капіталу.

5. Провівши емпіричний аналіз у 3 розділі по п'яти підприємствам хліборобної галузі за п'ять років можна підвести підсумки та зробити висновки. Загальна картина по всім підприємствам не є гарною і можна зробити висновок, що фінансово-економічна безпека у них знаходиться на низькому рівні і потребує впровадження змін в організації і системі управління. Щодо розрахунку коефіцієнту ліквідності отримано результати з яких видно, що тільки у ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів» всі показники входили до рамок нормативів і це означає, що це підприємство повністю здатне розраховуватися вчасно за свої зобов'язання. Порівнюючи з іншими також у ПАТ «Чернівецький хлібокомбінат» та ПрАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» коефіцієнти загальної та поточної ліквідності частково

входили до норми. У ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» всі коефіцієнти не входили до норми. Проаналізувавши показники ділової активності даних підприємств можна виділити ПрАТ «Красненський комбінат хлібопродуктів» так як наявні найгірші результати. На інших чотирьох підприємствах виділяється тенденція до коливання величини показника, але в цілому ситуація є гарною, що каже про ефективне управління підприємства своїми ресурсами та наявність на підприємствах оптимальної тривалості кредитного періоду. Після розрахунку показників прибутковості стани фінансово-економічної безпеки підприємств підтвердились і мають негативну оцінку. Найгірші ситуації на ПрАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів», ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів» та ПрАТ «Печанівський комбінат хлібопродуктів». І на кінець були розраховані показники фінансової стійкості. Щодо показника автономії то на протязі всього та частково всього періоду 2013-2017 років до нормативу входили результати для ПрАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів» та ПрАТ «Печанівський комбінат хлібопродуктів». Це означає, що на цих підприємствах є наявна забезпеченість позикових коштів власними, а саме підприємство зможе за рахунок свого майна погасити зобов'язання.

6. Безперечно потрібно вживати таких заходів як: впроваджувати нові ефективні методи стимулювання праці та системи ефективного використання ресурсів; сприяти зменшенню дебіторської заборгованості; встановлення надійної системи розрахунків; впровадження ефективної цінової політики; оптимізувати витрати підприємства та знаходити нові вигідні джерела фінансування для підприємства задля постійного розвитку. Головним напрямком економії матеріальних ресурсів на досліджуваних підприємствах є збільшення виходу кінцевої продукції з однієї і тієї самої кількості сировини і матеріалів, що залежить від технічного рівня виробництва, рівня кваліфікації, майстерності робітників, що виготовляють продукцію, раціональної організації матеріально-технічного забезпечення, норм витрат і запасів матеріальних ресурсів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ РОБОТИ

1. Вороновець А.В. Особливості сучасної системи управління фінансово-економічною безпекою вітчизняних підприємств / Вороновець А.В. – Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2018.

АНОТАЦІЯ

Вороновець А.В. Фінансово-економічна безпека підприємства: організація та аналіз механізму. – Рукопис.

Робота на здобуття наукового ступеня магістра за спеціальністю 8.03050801 – Фінанси і кредит. Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Робота присвячена розробці рекомендацій щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі. В результаті дослідження в роботі виявлені різні підходи до визначення сутності фінансово-економічної безпеки підприємств; досліджено організаційну систему фінансово-економічної безпеки підприємств; проаналізовано критерії щодо оцінки рівня забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств та відібрані показники для аналізу рівня фінансово-економічної безпеки підприємств.

Проведена якісна оцінка фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі України; проаналізована фінансова стійкість підприємств хліборобної галузі України як одного з головних показників фінансово-економічної безпеки підприємств.

Визначені заходи для підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємств хліборобної галузі України.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека підприємства, економічна безпека, фінансова безпека, система управління фінансово-економічною безпекою.

ANNOTATION

Voronovets A.V. Financial and economic security of the enterprise: organization and analysis of the mechanism. - Manuscript.

Work for the Master degree in 8.03050801 - Finance and Credit. - Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, 2019.

The work is devoted to the development of recommendations for raising the level of financial and economic security of the enterprises of the grain-growing industry. As a result of the study, various approaches to the definition of the essence of financial and economic security of enterprises have been identified; the organizational system of financial and economic security of enterprises is investigated; the criteria for assessing the level of financial and economic security of enterprises and the selected indicators for analyzing the level of financial and economic security of enterprises are analyzed.

A qualitative assessment of the financial and economic security of the enterprises of the grain-growing industry of Ukraine was conducted; the financial stability of enterprises of the grain-harvesting industry of Ukraine as one of the main indicators of financial and economic security of enterprises is analyzed.

The measures for raising the level of financial and economic security of the enterprises of the grain-growing industry of Ukraine are determined.

Key words: financial and economic security of the enterprise, economic security, financial security, financial and economic security management system.